ELIŠKA KŘENKOVÁ

ÚSVIT

lepší svět není pro každého

Metodický list





FILM A JEHO TVŮRCI

O FILMU

Výpravné detektivní drama z roku 1937. Do městečka Svit pod Tatrami přijíždí ředitel velké továrny se svou ženou, aby zde po baťovském vzoru postavili moderní průmyslové město. Jejich plán ale naruší znepokojující nález mrtvoly v areálu továrny. Novorozenec s mužským i ženským pohlavním orgánem. Hermafrodit. Monstrum.

Případ přesahuje možnosti místních četníků, podléhá maximálnímu utajení a na místo dorází tajná policie. Nicméně zdá se, že jediný, kdo chce záhadu vyřešit a nalézt odpovědi a pravdu, je těhotná manželka ředitele.

Film Úsvit byl uveden v hlavní soutěži MFF v Karlových Varech.

Diváky v kinech zaujal hereckým výkonem Elišky Křenkové, výpravou a vizuálním zpracováním a také tématem tolerance.

> **Tato moderní dobovka světového střihu je hotovou vizuální rozkoší, od které se těžko odvrací zrak.**
>
> NOVINKY



> Moderně vypadající český film, sláva!
>
> MOVIEZONE

ZAJÍMAVOSTI O FILMU

Úsvit vznikal v mnoha lokacích v České republice i na Slovensku – v Tatrách, u Lysé nad Labem, v Dřísech nebo ve Zlíně. Město Svit, kde se film odehrává, pak vzniklo unikátním způsobem v kombinaci reálných záběrů, nákladných dekorací a modelu celého města v poměru 1:7.

Výjimečnost projektu podtrhují výrazné tvůrčí osobnosti. Autorem hudby je skladatel Simon Goff, držitel ceny Grammy za film Joker a seriál Černobyl.

Film barvila Natasha Leonnet, která pracovala na oscarovém La La Landu nebo filmu Spider-Man: Into The Spider-Verse. Střihač Pavel Hrdlička má na kontě několik Českých lvů. Kameramanem je Martin Douba.

Autorkou plakátu je hollywoodská designérka Desi Moore, jež vytvořila plakáty k filmům a sériím jako Tár, Hra o trůny, Mad Men, Nebudeš sama nebo Ženy sobě.

„Nechtěli jsme dělat žádné kompromisy a přáli jsme si divákům přinést opravdu moderní podívanou, která bude i přes dobu, ve které se film odehrává, vyprávět o současných tématech. Skrze detektivní žánr tak prezentujeme příběh silné ženské postavy, která se pokusí vzepřít utopickému světu, ve kterém žije.“

Režisér Matěj Chlupáček.



ZÁKLADNÍ INFORMACE

Žánr:	drama
Premiéra:	5. října 2023
Scénář:	Miro Šifra
Režie:	Matěj Chlupáček
Hrají:	Eliška Křenková, Miloslav König, Milan Ondrík, Marián Mitaš, Luboš Veselý, Martha Issová, Ladislav Hampl, Richard Langdon ad.
Kamera:	Martin Douba
Architekt:	Henrich Boráros
Hudba:	Simon Goff
Střih:	Pavel Hrdlička
Zvuk:	Pavel Rejholec, Peter Hilčanský

> **A tension between past and present lies at the heart of film, which will likely be the Czech Republic's entry into the Oscars.**
>
> **THE WRAP**



ÚSVIT JE VÝPRAVNÝ DOBOVÝ FILM S VELMI SOUČASNÝM SPOLEČENSKÝM TÉMATEM

> Velice silné téma, podpořené skvělými hereckými výkony, se mi dost zarylo do hlavy a mnohým divákům v sále také.
>
> KRITIKY.CZ

Historický kontext

Film reflektuje předválečnou dobu roku 1937, tehdejší ekonomický rozmach Československa, výraznou postavu J.A. Bati a jeho stavbu zcela nových měst napojených na továrny Baťa.



Společenské téma

Téma sebeurčení, vlastní sexuální identity. Identifikace více než dvou biologicky daných pohlaví je ve společnosti extrémně diskutované. S velkou podporou a zároveň s velkým odmítáním.

Společenská diskuze je pro teenagery často nesrozumitelná, plná protichůdných názorů. Film vždy pomáhal velká společenská témata zpracovat a srozumitelně ukázat. Při vzdělávání a poznávání je film přirozenější a funkčnější, než jsou přednášky, vysvětlování, příkazy či zákazy.

Philadelphia
přinesla do té doby stigmatizované téma AIDS.

Zkrocená hora
přivedla diváky do kin na příběh homosexuálních kovbojů.

Zelená kniha
měla úspěch s tématem rasově segregace.

Vlasy
ukázaly mainstreamové společnosti hnutí hippies.

Rain Man
s příběhem autisty se stal filmovou legendou.

> „Úsvit režiséra Matěje Chlupáčka je absolutní bomba!"
>
> BRITSKÉ LISTY



GENDEROVÁ IDENTITA (MYSL) X BIOLOGICKÉ POHLAVÍ (TĚLO)

- K FILMU ÚSVIT

> "And shine she does. Křenková shows an impressive range as an actress."
>
> COLLIDER

Co je genderová (rodová) identita?

Genderová identita je rod, se kterým se vnitřně ztotožňujeme - to, jak vnímáme sami*y sebe. Rodová identita je nezávislá na biologickém pohlaví, které nám bylo přiřazeno při narození. Můžeme jí taky někdy označit jako “mentální” nebo “psychické pohlaví”.

Co je genderová exprese?

Genderová exprese, někdy označována jako “sociální pohlaví”, je způsob, kterým prezentujeme svoji genderovou identitu navenek (např. jak o sobě mluvíme, jak se oblékáme). Je ovlivněna sociálními faktory (genderové role, genderové stereotypy atd.) a společností, ve které žijeme.



> Moderní dobovka „Úsvit“ patří mezi nejlepší snímky letošního Karlovarského filmového festivalu.
>
> REFRESHER

Co je biologické pohlaví?

Biologické pohlaví je souhrn pohlavních znaků (genitálie, gonády, chromozomy atd.). Stejně jako genderová identita a exprese není tato kategorie striktně binární.

Jak můžeme svou genderovou identitu prožívat?

Škála genderových identit je pestrá a barevná nemálokdy zaslechnete, že gender je spektrum nebo 3D prostor jako sféra, pro inkluzi např.: agender lidí. Nedá se hovořit o počtech, ale nejlepší je říct, že genderů je tolik, kolik je lidí na světě, protože každý ten svůj prožívá trochu jinak (a to je zcela v pořádku). Mnohdy když chceme svou identitu přiblížit někomu dalšímu, používáme k tomu škatulky a zastřešující pojmy, jakými jsou například: muž, žena, nebinární, gender fluid atd.

Je možné, že jste se již setkali s pojmy cis (cisgender) a trans* (transgender). Tyto pojmy jsou používány, když chceme někomu přiblížit v jakém vztahu je náš gender vůči našemu biologickému pohlaví (použití je stejné jako v organické chemii).



> Úsvit je nádherný ambiciózní velmi sebejistě v dobrém slova smyslu natočený snímek.
>
> **KAREL OCH**
> PROGRAMOVÝ ŘEDITEL KVIFF

Co znamená být intersex?

Intersex je zastřešující pojem pro řadu atypických pohlavních variací. Za intersex člověka bychom označili někoho, jehož pohlavní znaky (genitálie, gonády, chromozomy, hormonální hladiny a další pohlavní znaky) nejsou ani typicky samčí (mužské), ani samičí (ženské).

Jakou genderovou identitu mají intersex lidé?

Genderová identita intersex lidí je stejně jako u endosex (opak intersex) lidí rozmanitá (je to spektrum). Intersex lidé se tedy mohou identifikovat jako ženy, muži, nebinární osoby a jiné. Někteří by se označili také jako trans* lidé. Být intersex ale není totéž jako být trans*. Intersex **NENÍ** genderová identita, ale tělesný stav, se kterým se člověk rodí.

Jak prožívá Saša (intersex postava ve filmu) svou genderovou identitu?

Saša se identifikuje jako muž. Celý život žil v mužské roli a je tak spokojený. Když mu byla nabídnuta alternativa v podobě estetických operací, tak ji odmítl, protože mu je v jeho identitě a těle komfortně.



> Řada detailů do sebe zapadne a posledních pár minut je navzdory své nenápadnosti vyloženě zdrcujících.
>
> MOVIEZONE

Etymologie slova hermafrodit? (Použito ve filmu)

Ve filmu se setkáváme s pojmem hermafrodit, jedná se o zastaralý medicínský pojem pro intersex téma, který se v současnosti již nepoužívá a bývá považován za nepřesný až hanlivý. Termín vychází z řecké mytologie, konkrétně z báje o Hermafrodítovi, synu bohů Herma a Afrodity, který srůstem s nymfou Salmakis stvořil jedu oboupohlavní bytost.

Někteří intersex lidé si tento pojem začínají opět přisvojovat, to ale neznamená, že je slušné ho použít bez předchozí domluvy.

Etymologie slova intersex?

Termín intersex vznikl spojením dvou latinských slov inter (mezi) a sex (biologické pohlaví). Původně vychází z medicínského pojmu, který se začal používat na přelomu 20. a 21. století. V posledních dvou dekádách si tento termín intersex lidé přisvojili a uznán je intersex komunitami a organizacemi jako lidskoprávní zastřešující termín popisující pohlavní variace.



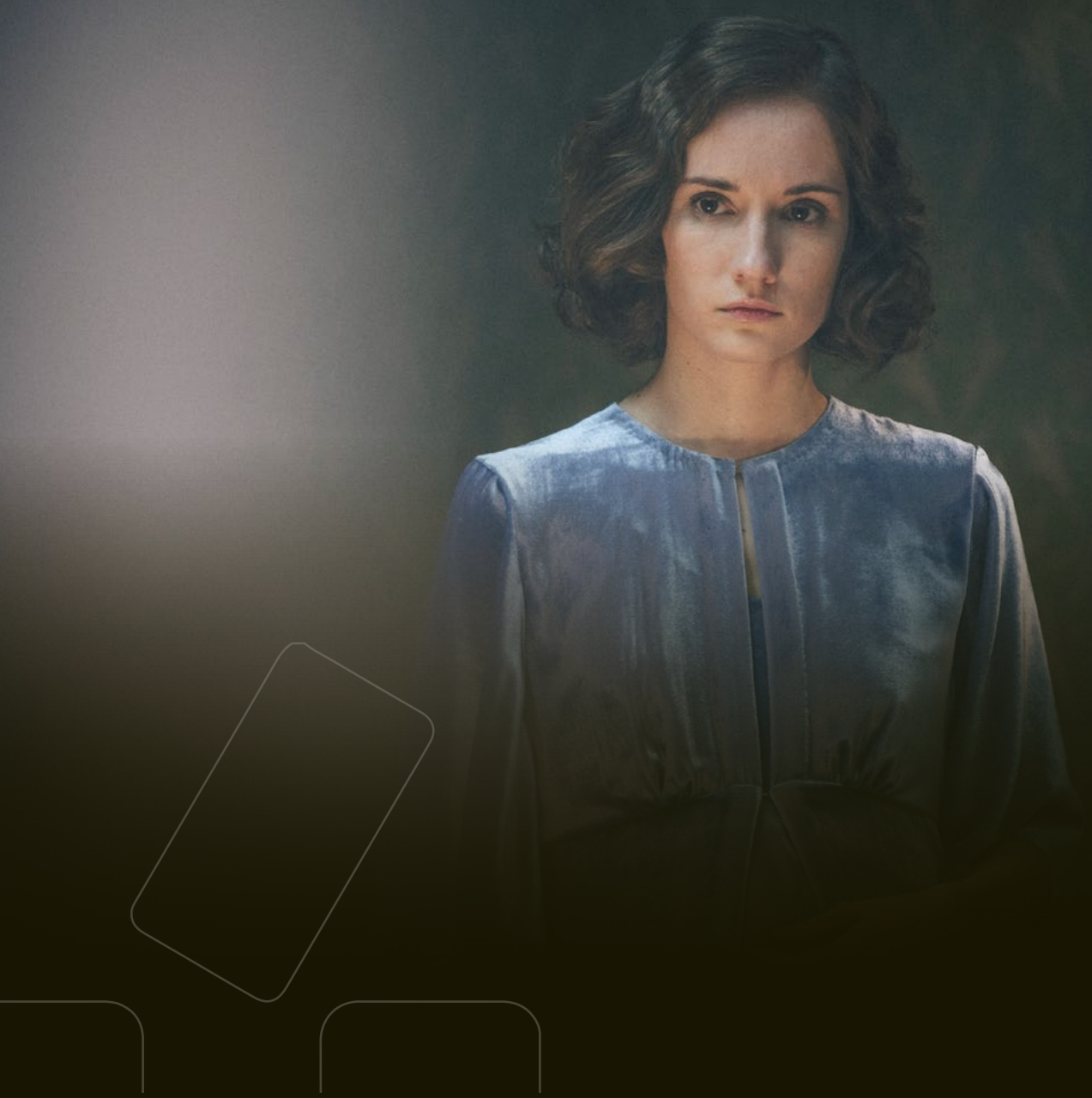
> Byl jsem ve všech směrech nadšený.
> Více takových našich filmů.
>
> UŽIVATEL
> ČSFD.CZ

Jak se žilo intersex lidem v roce 1937?

Ve filmu můžeme vidět, že ve společnosti chybí povědomí o tomto tématu a lékaři jej teprve začínají důkladněji zkoumat. Některé z postav přímo projeví přesvědčení, že intersex lidé neexistují. Odborníci a odbornice se ale v postupech a pohledech na problematiku intersex osob v té době také neshodli. Podoba odborné péče a její specifika se různí dodnes.

Jak se žije intersex lidem v současnosti?

Mnohé šokuje fakt, že ani v současné společnosti to s povědomím o tomto tématu není o moc lepší. Ze strany lékařek a lékařů je téma často přehnaně patologizováno. To bohužel vede k častým situacím, kdy se provádějí nepotřebné a pouze estetické operace na novorozencích, aby tyto děti zapadly do dvou společností předurčených kategorií a nebyl problém v kontaktu s úřady ani s okolím. Operace však mívají negativní dopad na psychické zdraví a život intersex lidí. Zakázány jsou ale pouze v 5 zemích světa (Matla, Řecko, Portugalsko, Německo a Island), a to i přes fakt, že Evropský soud pro lidská práva tyto operace označuje jako mučení.



> Nekompromisní.
>
> SEZNAM ZPRÁVY

Zajímavosti

- Intersexismus/interfobie = diskriminace nebo nenávistné jednání vůči intersex osobám na základě jejich intersex identity a/nebo tělesného stavu.
- Podle odhadů je intersex lidí ve společnosti cca 1,7 % až 2 % (zhruba podobně jako je v populaci zrzavých nebo zelenookých lidí).
- O své intersex identitě se lidé mohou dozvědět: po narození, v pubertě, v průběhu života nebo až po jejich smrti (při pitvě). Děje se to právě díky velké diverzitě možných intersex variací.
- Endosex člověk = člověk, který není intersex
  - Člověk, u kterého je zřetelně rozeznatelné jestli je to biologicky muž nebo žena. Nelze jednoznačně určit hranici, kdy je jedinec endosex nebo intersex (v závislosti na zdroji). Napříč historií a kulturami se totiž setkáváme s odlišnou kategorizací tělesných rysů a jejich atributizování k jednotlivým genderovým rolím.



> **Bůh stvořil muže a ženu, pokud je to něco jiného, není to člověk.**
>
> POSTAVA Z FILMU

- Hvězdička (*) - zastřešující pojem pro všechny identity (trans* = transender, nebinární, agender, a další) a koncovky (byl*a)
- 17. 5. IDAHOBIT - mezinárodní den proti homofobii, bifobii, intersexismu a transfobii (international day aganst homophobia, biphobia, intersexism and transphobia
- 26. 10. - den o povědomí o intersex osobách (intersex awareness day)
- 8. 11. (Intersex day of rememberance, Intersex solidarity day) - den uctění památky obětí intersexismu někdy také uváděn jako Den solidarity k intersex osobám (den narození Herculine Barbin)
- 26. 10. 2023 přišlo OII Europe se svou kampaní na depatologizaci intersex osob (DEPATH INTERSEX - Intersex Awareness weeks campaign 2023, která poukazuje na to, kam patologizace tohoto tématu vede a proč by se s ní mělo přestat. Zároveň pomáhá její sdílení zvyšovat povědomí o intersex tématu.
- Kde se dozvědět více o tomto tématu: Trans*parent, OII Europe, interACT, IGLIO, ILGA, TGEU, Intersex Justice Project
- Publikace v ČJ: Podpořte své intersex dítě (2021), Hermafroditi a medicínská konstrukce pohlaví (2009), Trampoty s pohlavím: Sociální a právní aspekty života intersex lidí (2023)
- Filmy: A Normal Girl (2019), Common As Red Hair (2023), XY (2019), No Box for Me. An Intersex Story (2018), Orchids: My Intersex Adventure (2010), Intersexion (2012)



> Je jiný, než většina tuzemské tvorby a snaží se jít sympatickou cestou, která se musí podpořit.
>
> ESQUIRE

Otázky a úkoly:

- Zkus si nakreslit svou gender bread person, samozřejmě jen s částmi, které jsou ti komfortní sdílet. Jestli se na to necítíš, můžeš si vyzkoušet i doma.
- Probíral s tebou někdy někdo téma intersex osob?

Odkaz na gender bread person (metodická pomůcka, která skvěle vysvětluje genderovou identitu, pohlaví, genderovou expresi a sexuální a romantickou přitažlivost): https://www.itspronouncedmetrosexual.com/2015/03/the-genderbread-person-v3/

Autorstvo: Matty Oaks (oni/jejich), Haru (oni/jejich), Viktor Heumann (on/jeho)

Trans*parent CZ